

EAÜS 25 – „Tervise tuhat tahku“, 20.02.2016

Meditsiinieetika põhiküsimused tulevikus

Andres Soosaar

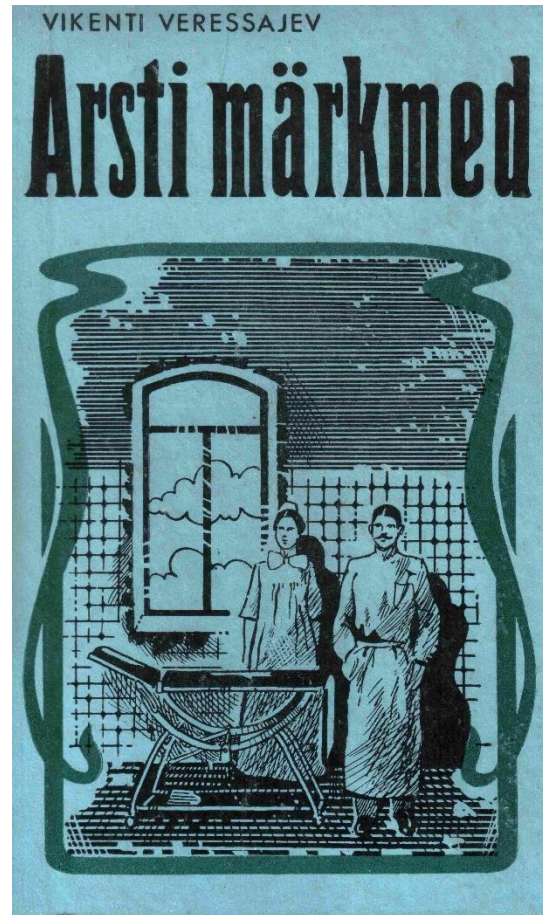
Meetod

HISTORITSISTLIK LÄHENEMINE – tagantjärgi tarkus aitab mõtestada minevikku ja see koos oleviku kardinaalsete punktide fikseerimisega loob radu tulevikusuundumusteks.

ARSTIEETIKA = MEDITSIINIEETIKA

- Kuni 20. sajandi keskpaigani olid meditsiinieetika ja arstieetika suuresti sünonüümid, mida iseloomustas riigiti tsunftisisene areng; vähene sotsiaalne kontroll, normatiivne loomus ja mitmekülgse eetilise refleksiooni nappus.
- Hippokratese vanne ja selle vaimus loodud tekstid andsid juhtnööre meditsiinis ettetulevate olukordade sobivaks lahendamiseks – „Mina töotan **anda korraldusi ainult haige kasuks vastavalt oma võimetele ja arusaamisele**, ma tahan neid säästa kahjust ja ebaõiglusest.“
- Vt ka püüdu teistsugusele meditsiinieetikale Tartu ülikooli lõpetanud Vikenti Veressajevi “Arsti märkmetest” (1901; eesti keeles 1974).

Tuntuim Tartu ülikooliga seotud meditsiinieetika tekst

Meditsiinieetika tormiline areng 1946–2010

- IIMS ja totalitarismi krahh 20 sajandi keskpaigas + üleilmastumine ja individikeskuse võidukäik + järjest avarduvad sotsiaalse disaini võimalused + teatud sotsiaalsete formaatide (n.t inimõiguste ühiskonda loov roll, teenuse mall ja käitumise raharegulatsioon) võidukäik;
- Arstiteaduse ja nendega seotud tehnoloogiate loodud täiesti uued võimalused (n.t reproduktiivsed tehnoloogiad, bioloogilistesse materjalidesse puutuv, e-tervis) ja olukorrad (intensiivravi kestus ja mõttekus) inimeksistentsi piiride laiendamisel.

Bioeetika külaskäik 1

- Bioeetika termin ja ala tekivad 1970. aastate alguses USAs ja vaid mõne aastakümnega saavutas bioeetika täieliku ülemvõimu meditsiinieetika valdkonnas;
- Bioeetika vastandas ennast traditsioonilisele arstieetikale oma meetodilt ja sotsiaalselt tellimusest;
- Bioeetika olemasolu õigustab omal moel ka meditsiini kui reduktsionistliku rakendusliku inimesebioloogia doktriini;
- Arsti-patsiendi suhet iseloomustati vastuvõetamatu paternalismi, isikuautonoomia ja informeeritud nõusoleku domineerimise ning teenuse-lepingu-kliendistumise triaadiga.

Bioeetika külaskäik 2

- Bioeetika muutis meditsiinieetika akadeemiliseks alaks, s.t loodi spetsiaalsed väljaanded, õppeprogrammid, ametikohad ja üksused;
- Üritati luua ka teoreetiline alus (eeskätt 4 põhiprintsiibi vaade) ja põhimõistestik;
- Süstemaatiliselt uuriti läbi enamik meditsiinieetika igihaljaid ja uusi teemasid ning töö tulemused avaldati;
- Lisaks teoreetilisele tööle hakati koostama eetilisi standardeid loovaid dokumente ja juhtnööre.

Mida ma suudan, tohin ja tegelikult saan patsiendi heaks teha ?

- Meedikul erialast tegevust juhivad sagedased otsustamised ja otsused, millel on lisaks erialasele aspektile väga sageli (ehk isegi alati) ka moraalne mõõde.

Meditšiinieetikas on olnud mitmeid katseid vastata komplekssetele küsimustele lihtsustamise teel, n.t oli üheks selliseks hiljutine isikuautonoomia kuldaeg (läänemaailmas 1980-2000), kui meditsiinieetikat üritada taandada suuresti patsiendi vaatepunktist tohtimise küsimusele.

Naturalismi argumendi hääbumine

Naturalismi argument: Inimese arengut/käekäiku (n.t järglaste saamine või inimese kehalise või vaimse arengu mõjutamine) iseloomustab üks loomulik asjade käik (norm) ja sellesse sotsiaalne sekkumine ei ole kohane/lubatud/jne

Tehnoloogiad on asjade loomuliku kulu modifitseerijad ning iga tehnoloogia uueks olemise ajal puututakse kokku naturalismi argumendiga, s.t tehnoloogiate edendamine töötab naturalismi argumendi vastu.

Meditiin tehnologiseerub üha enam ning tervise argument on tehnoloogiate õigustamiseks sagedasti kasutusel.

Eetilised probleemid meditsiini arengu eesliinil vs meditsiini saavutuste kättesaadavuse probleemid

- Üks osa meditsiinieetika diskussioonidest seostub uute avastuste ja nende rakendamise probleemidega – n.t reproduktiivsed tehnoloogiad, geenimanipulatsioonid, personaalmeditsiin 21. sajandi tähenduses (NB! Kliiniline meditsiin on alati olnud personaalne)
- Teine osa meditsiinieetika probleemidest seostub olemasolevate võimaluste patsientidele kättesaadavaks tegemisega – peaküsimuseks on olemasolevate võimaluste võimalikult **õiglane** jagamine.

Meditsiinieetika lähitulevikus 1

- Arstimise eetilistest aspektidest hakatakse üha rohkem rääkima meditsiinieetika lippude all;
- Eestis üritatakse jätkuvalt püsida meditsiinieetika rahvusvaheliste põhimõtete teadvustamise ja realiseerimise lainel;
- Rahvusvahelise meditsiinieetika näitab areng käesoleval kümnendil rahunemise/stabiliseerumise/uue olukorraga harjumise märke – arstid on küll sündmuste keskpunktis, kuid kaugelki enam mitte üksinda ja ilmsesti mitte ka kõige mõjukamalt, kuid unikaalse kompetentsi tõttu ometi asendamatult.

Meditsiinieetika lähitulevikus 2

- Aktsepteeritavate meditsiiniliste sekkumiste ulatus (sügavus) järjest kasvab ja tolerants nende suhtes samuti; kasvab ka kiusatus asendada meedik terapeutilises tehisintellekti omava seadmega
- Meditsiinieetika ja meditsiiniõiguse süvenev põimumine ja mitmete moraaliotsuste tegemise tuntav bürokratiseerumine (n.t teatud tegevusteks teatud protseduuri kaudu eetikakomitee jms loa saamise vältimatus)
- Isikuautonoomia – sotsiaalse kasu dilemmas tasakaalupunkti tuntav nihkumine sotsiaalse kasu tähtsustamise suunas ning paternalismi ei käsitleta enam sõimusõnana.